

УДК 340.131.3

**«З ДНЯ» ЧИ «З ДНЯ, НАСТУПНОГО ЗА ДНЕМ»
ОФІЦІЙНОГО ОПУБЛІКУВАННЯ:
ДО ПРОБЛЕМИ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ МОМЕНТУ НАБРАННЯ
ЧИННОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИМИ АКТАМИ**

Н. Стецик

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: nazar.stetsyk@gmail.com*

З'ясовано недоцільність диференційованого використання формулювань «з дня» та «з дня, наступного за днем» для встановлення моментів набрання чинності нормативно-правовими актами, а також розроблено пропозиції для усунення проблем, які виникають у зв'язку із використанням таких формулювань.

Обґрунтовано, що різнобій у використанні формулювань «з дня» та «з дня, наступного за днем» призводить до суперечливого визначення моменту початку формальної обов'язковості нормативно-правових актів, може не забезпечувати презумпцію знання закону, а також породжувати зворотну дію його положень.

Встановлено невідповідність загальним правилам обчислення строків даних на офіційних сайтах Верховної Ради України та Міністерства юстиції України щодо визначення моментів набрання чинності різними нормативно-правовими актами.

Для розв'язання цих проблем запропоновано використовувати як уніфіковане лише формулювання «з дня», яке відповідно до загальних правил обчислення строків мало б означати початок обов'язковості з наступного дня після офіційного опублікування або після настання іншої обставини, з якою пов'язується набрання чинності.

Ключові слова: нормотворчість, якість закону, дія в часі, темпоральна чинність.

Україна проголосила себе правовою державою, в якій визнається та діє принцип верховенства права. Однією з важливих вимог, що впливає з його змісту, є права визначеність, яка полягає зокрема у «чіткості підстав, цілей і змісту нормативних приписів, особливо тих із них, що адресовані безпосередньо громадянам. Вони повинні мати можливість передбачати правові наслідки своєї поведінки» [5, с. 6]. При цьому необхідною умовою здійснення верховенства права є створення якісних нормативно-правових актів, і насамперед законів. Європейський Суд з прав людини звертає увагу на те, що «словосполучення „передбачено законом» ... має на увазі і якість конкретного закону. Воно вимагає, щоб закон був доступний для зацікавленої особи, котра могла би передбачити наслідки його застосування відносно себе» [12, с. 52–54, 63].

Важливим засобом забезпечення такої правової визначеності є встановлення моменту набрання чинності нормативно-правовими актами. Як відомо, набрання чинності полягає у виникненні у нормативно-правових актах такої властивості, як формальної обов'язковості, та пов'язується із настанням передбачених правовими приписами обставин [6, с. 209; 10, с. 131–132]. І саме встановлення суб'єктами нормотворчості таких обставин у конкретних нормативно-правових актах дає змогу їх адресатам чітко прогнозувати та визначати юридичні наслідки своєї поведінки.

Мета цієї статті полягає в обґрунтуванні недоцільності різного використання формулювань «з дня» та «з дня, наступного за днем» офіційного опублікування для

встановлення моментів набрання чинності нормативно-правовими актами, а також у розробці пропозицій для розв'язання проблем, які виникають у зв'язку із використанням таких формулювань.

Питання набрання чинності нормативно-правовими актами висвітлено у працях Д. Бахраха, М. Капустіної, В. Косовича, Л. Луць, В. Малкова, О. Пушняка, І. Оборотова, П. Рабіновича, М. Студенікіної, М. Теплюка, В. Туманова, О. Ющика, А. Шуліми, М. Щирби та ін.

Теоретичні та прикладні аспекти офіційного опублікування розроблені у напрацюваннях А. Абрамової, В. Ісакова, К. Кармадонова, В. Малкова, А. Піголкіна, Т. Рахманіної, М. Соколова, Е. Талапіної, В. Хургіна, О. Червяковського та ін.

Однією із обставин, з якою пов'язується набрання чинності нормативно-правовими актами, є їх офіційне опублікування. Офіційне опублікування (оприлюднення) як обставина (умова, підстава), з якою пов'язується загальний порядок набрання чинності, встановлене для переважної більшості нормативно-правових актів, зокрема законів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, нормативних наказів міністерств, нормативно-правових актів місцевих державних адміністрацій, нормативно-правових актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Варто зазначити, що загальний порядок набрання чинності усіма нормативно-правовими актами щодо офіційного опублікування, чи то зі впливом певного строку після нього, чи то просто з його настанням, передбачає формулювання «з дня». Так, і щодо законів України, указів Президента України, які за загальним правилом набувають чинності через десять днів з дня їх офіційного опублікування, і щодо постанов Кабінету Міністрів України, нормативних наказів міністерств, нормативно-правових актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування, які за загальним правилом набувають чинності з дня їх офіційного опублікування, використано формулювання «з дня».

Однак суб'єкти нормотворчості у правових приписах конкретних нормативно-правових актів, встановлюючи офіційне опублікування як підставу набрання ними чинності, в одних випадках використовують формулювання «з дня», а в інших – «з дня, наступного за днем». Наприклад, формулювання «з дня» встановлено у Законі України «Про всеукраїнський референдум» від 06.11.2012 року [8]. Натомість формулювання «з дня, наступного за днем» – у Законі України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 року [9].

Отже, не зважаючи на те, що для встановлення моменту набрання чинності різними видами нормативно-правових актів у законодавстві передбачено лише формулювання «з дня», в оперативних приписах конкретних нормативно-правових актів суб'єкти нормотворчості встановлюють не лише формулювання «з дня», але також і «з дня, наступного за днем».

Така диференціація та різнобій видаються недостатньо науково обґрунтованими та можуть порушувати принцип правової визначеності, оскільки призводять до суперечливого визначення моменту початку формальної обов'язковості нормативно-правових актів. Відповідно до даних офіційного сайту Верховної Ради України моментом початку формальної обов'язковості Закону України «Про всеукраїнський референдум» від 06.11.2012 року, котрий опублікований в офіційному виданні газеті «Голос України» 28.11.2012 року [1], визначено 28.11.2012 року [2]. Натомість моментом початку формальної обов'язковості Закону України «Про електронну комерцію», котрий опублікований в офіційному виданні газеті «Голос України» 29.09.2015 року [3], визначено 30.09.2015 року [4].

Аналогічний підхід щодо визначення моменту набрання чинності нормативно-правовими актами використовується і на офіційному сайті Міністерства юстиції України у рубриці «Про набрання чинності новими нормативно-правовими актами, що зачіпають права та інтереси громадян» [11]. Приклади *диференційованого* встановлення та визначення моментів набрання чинності відповідно до даних офіційного сайту Верховної Ради України наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

	Закон України «Про всеукраїнський референдум»	Закон України «Про електронну комерцію»	
обставина, з якою пов'язується набрання чинності	офіційне опублікування	офіційне опублікування	
встановлення моменту набрання чинності	«з дня»	«з дня, наступного за днем»	
дата офіційного опублікування	28.11.2012	29.09.2015	
визначення моменту набрання чинності	28.11.2012		30.09.2015
	<i>не відповідає правилам обчислення строків</i>	<i>не відповідає правилам обчислення строків</i>	

Отже, визначені на офіційному сайті Верховної Ради України моменти набрання чинності законами України, в одних із яких використано формулювання «з дня», а в інших – «з дня, наступного за днем» офіційного опублікування, відрізняються тривалістю в часі в один день.

І хоча така тривалість в один день незначна, проте для правового регулювання суспільних відносин є важливою, адже може суттєво впливати на виникнення, зміну або припинення в їх учасників суб'єктивних прав та юридичних обов'язків.

Необхідно також зазначити, що визначені на офіційному сайті Верховної Ради України моменти набрання чинності законів України в день їх офіційної публікації можуть не забезпечувати презумпцію знання закону. Презумпція знання закону може діяти лише за тієї умови, коли його офіційна публікація відбувається раніше від моменту набрання ним чинності. Адресати законів та інших нормативно-правових актів не можуть та не повинні знати їх змісту раніше від моменту їх офіційної публікації. Адресати Закону України «Про всеукраїнський референдум», який відповідно до даних офіційного сайту набрав чинності з 00 год. 28.11.2012 року, але якщо офіційне видання якого у газеті «Голос України» фактично вийшло у світ о 17.00 год. 28.11.2012 року, то вони не можуть та не повинні знати його змісту у проміжку часу з 00.00 до 17.00 год. 28.11.2012 року. Протилежне свідчило б про унеможливлення дії презумпції знання закону.

Також визначені на офіційному сайті Верховної Ради України моменти набрання чинності законів України в день їх офіційної публікації можуть призводити до зворотної дії його положень. Якщо закони та інші нормативно-правові акти діють на суспільні відносини, які виникли раніше набрання ними чинності, то вони мають зворотню дію. Так, дія Закону України «Про всеукраїнський референдум», офіційне видання якого у газеті «Голос України»

фактично вийшло у світ о 17.00 год. 28.11.2012 року, на факти (суспільні відносини), які виникли о 10 год. 28.11.2012 року, володіє зворотною дією в часі.

Необхідно зауважити і те, що визначені на офіційному сайті Верховної Ради України конкретні дати набрання чинності не відповідають загальним правилам обчислення строків. Відповідно до загальних правил обчислення строків, які не лише загально визнані у юридичній науці [6, с. 209; 10, с. 132], але і передбачені у нормативно-правових приписах¹, їх перебіг починається з наступного дня після настання події, з якою пов'язано їх початок.

Відповідно до формально-логічного застосування цього правила початок обов'язковості нормативно-правових актів, у прикінцевих положеннях яких встановлено формулювання «з дня», повинен починатися з наступного дня після офіційної публікації. Отже, Закон України «Про всеукраїнський референдум», який офіційно опублікований 28.11.2012 року, повинен набирати чинності 29.11.2012 року, а не 28.11.2012 року, як зазначено на офіційному сайті Верховної Ради України. І таке загальне правило обчислення строків повною мірою забезпечує дію презумпції знання закону та унеможливує зворотню дію його положень.

Щодо початку обов'язковості нормативно-правових актів, у прикінцевих положеннях яких встановлено формулювання «з дня, наступного за днем», то відповідно до загальних правил обчислення строків він повинен починатися з наступного дня після дня, наступного за днем офіційного опублікування. Отже, Закон України «Про електронну комерцію», який офіційно опублікований 29.09.2015 року, повинен набирати чинності 01.10.2015 року, а не 30.09.2015 року, як визначено на офіційному сайті Верховної Ради України.

Тож, таке диференційоване використання формулювань «з дня» та «з дня, наступного за днем» для встановлення моменту набрання чинності є необґрунтованим та не виправданим, оскільки призводить до суперечливого визначення моментів набрання чинності нормативно-правовими актами, може породжувати дезорієнтацію їх адресатів та порушувати принцип правової визначеності.

Для розв'язання цих проблем доцільно обґрунтувати використання уподібненого формулювання, яке б усунуло такий різнобіг у встановленні та визначенні моментів набрання чинності нормативно-правовими актами.

І таким уніфікованим формулюванням щодо офіційного опублікування та інших обставин, з якими може пов'язуватися набрання чинності нормативно-правовими актами, вважаємо формулювання «з дня». Використання «з дня» як уподібненого формулювання обґрунтовуємо тим, що у законодавстві України загальний порядок набрання чинності усіх нормативно-правових актів, щодо яких встановлюється офіційне опублікування, передбачає лише формулювання «з дня». Формулювання ж «з дня, наступного за днем опублікування» передбачено лише у Методичних рекомендаціях «Правила оформлення законів та основі вимоги

¹ Відповідно до статей 2 та 3 Європейської конвенції про обчислення строків від 16.05.1972 року строки, обчислені у днях, починаються опівночі дня, з якого починається відлік строку. Також і відповідно законодавчих приписів України – перебіг строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок (ст. 253 Цивільного кодексу України); перебіг процесуального строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок; (ст. 69 Цивільного процесуального кодексу України) при обчисленні строків днями та місяцями не беруть до уваги той день, від якого починається строк (п. 5 ст. 115 Кримінального процесуального кодексу України); перебіг процесуального строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок (ч. 1 ст. 103 Кодексу адміністративного судочинства).

законодавчої техніки» [7]. У цих рекомендаціях зазначено, що «формулювання „цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування» є найбільш оптимальним для законів, що не потребують здійснення, зокрема підготовчих заходів, та/або які не містять винятків щодо набрання чинності їх окремими частинами» [7, с. 17].

При цьому вважаємо, що оскільки таке положення Методичних рекомендацій призводить до описаних вище проблем, а його враховують суб'єкти нормотворчості при підготовці проектів законів України, то його доцільно скасувати та замінити на формулювання «цей Закон набирає чинності з дня його опублікування».

Пропонуємо формулювання «з дня» закріпити у проекті закону України «Про нормативно-правові акти» як щодо офіційного опублікування, так і щодо інших обставин, з якими може пов'язуватися набрання чинності різними видами нормативно-правових актів, а також передбачити у ньому правила визначення моментів набрання ними чинності відповідно до загальних правил обчислення строків. Відповідно до загальних правил обчислення строків формулювання «з дня» мало б означати початок обов'язковості з наступного дня після офіційного опублікування або з наступного дня після настання іншої обставини, з якою пов'язується набрання чинності.

Встановлення суб'єктами нормотворчості у конкретних нормативно-правових актах формулювання «з дня» усуне проблему забезпечення презумпції знання нормативно-правових актів, подолає можливість зворотної дії їх положень, і таким способом сприятиме правовій визначеності адресатів нормативно-правових актів.

Приклади пропозицій *уніфікованого* встановлення та визначення моментів набрання чинності відповідно до загальноприйнятих правил обчислення строків наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

	Закон України «Про всеукраїнський референдум»		Закон України «Про електронну комерцію»	
обставина, з якою пов'язується набрання чинності	Офіційне опублікування		Офіційне опублікування	
встановлення моменту набрання чинності	«з дня»			
дата офіційного опублікування	28.11.2012		29.09.2015	
визначення моменту набрання чинності		29.11.2012		30.09.2015
	<i>відповідає правилам обчислення строків</i>			

Також варто звернути увагу і на те, що загальний порядок набрання чинності нормативно-правовими актами, хоч і передбачає необхідною умовою набрання ними чинності офіційне опублікування, проте уповноважує суб'єктів нормотворчості самостійно встановлювати моменти набрання чинності як нормативно-правового акту в цілому, так і окремих його нормативно-правових приписів, які можуть бути ними встановлені як значно, так і незначно пізніше їх офіційного опублікування. Однак реалізація такого нормотворчого повноваження у правовій державі не може використовуватися свавільно та суперечливо, а потребує

обґрунтування з урахуванням різних обставин суспільного життя. Ці питання у юридичній науці є малодослідженими та потребують подальшого наукового розроблення.

Список використаної літератури

1. Дані про публікацію документа на офіційному сайті Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5475-17/card6#Public>
2. Дані про історію документа на офіційному сайті Верховної Ради України URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5475-17/card4#History>
3. Дані про публікацію документа на офіційному сайті Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19/card6#Public>
4. Дані про історію документа на офіційному сайті Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19/card4#History>
5. Козюбра М. І. Принцип верховенства права та правової держави: єдність основних вимог // Наукові записки. Національний університет «Києво-Могилянська Академія». Юридичні науки. К., 2007. Т. 64. С. 3–9. URL: http://elib.ukma.edu.ua/NZ/NZV64_2007_law/01_kozyubra_mi.pdf
6. Луць Л. А. Загальна теорія держави та права: навч.-метод. посібник (за кредитно-модульною системою). К.: Атіка, 2013. 412 с.
7. Правила оформлення законів та основні вимоги законодавчої техніки: методичні рекомендації. Видання четверте, виправлене і доповнене. К.: Апарат Верховної Ради України, 2014. 39 с. URL: http://static.rada.gov.ua/site/bills/info/zak_rules.pdf
8. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 06.11.2012 № 5475-VI // Голос України. 28.11.2012 р. № 226. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5475-17/paran1218#n1218>
9. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII // Голос України. 29.09.2015 р. № 180. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19/paran206#n206>
10. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. Вид. 10-е, доповнене. Львів: Край, 2008. 224 с.
11. Рубрика «Про набрання чинності новими нормативно-правовими актами, що зачіпають права та інтереси громадян» офіційного сайту Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/ua/news/category/2>
12. Сальвіа де М. Прецеденты Европейского Суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящейся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. СПб.: Изд. «Юридический центр Пресс», 2004. 1072 с.

References

1. *Information about the publication of the document on the official site of Verkhovna Rada of Ukraine.* Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5475-17/card6#Public>
2. *Information about the history of the document on the official site of Verkhovna Rada of Ukraine.* Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5475-17/card4#History>
3. *Information about the publication of the document on the official site of Verkhovna Rada of Ukraine.* Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19/card6#Public>
4. *Information about the history of the document on the official site of Verkhovna Rada of Ukraine.* Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19/card4#History>
5. Kozubra, M. (2007). *Pryntsyp verkhovenstva prava ta pravovoyi derzhavy: Yednist' osnovnykh vymoh.* Naukovi Zapysky. Natsional'nyy Universytet «Kyievo-Mohylyans'ka Akademiya», 64, yurydychni nauky, 3–9. Retrieved from http://elib.ukma.edu.ua/NZ/NZV64_2007_law/01_kozyubra_mi.pdf

6. Luts', L. (2013). *Zahal'na teoriya derzhavy ta prava: Navchal'no-metodychnyy posibnyk (za kredytno-modul'noyu systemoyu)*. Kyiv. (in Ukrainian)
7. *Pravyla oformlennya zakoniv ta osnovi vymohy zakonodavchoyi tekhniki: Metodychni rekomendatsiyi* (2014). Retrieved from http://static.rada.gov.ua/site/bills/info/zak_rules.pdf
8. *Pro vseukrayins'kyy referendum*. (2012, Nov 06). *Zakon Ukrayiny* from *Golos Ukrayini* vid 28.11.2012 r., 226. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5475-17/paran1218#n1218>
9. *Pro elektronnu komertsiyu*. (2015, Sept 03). *Zakon Ukrayiny* from *Golos Ukrayini* vid 03.09.2015 r., 180. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19/paran206#n206>
10. Rabinovych, P. (2008). *Osnovy zahal'noyi teoriiy prava ta derzhavy: Navch. posibnyk*. L'viv. (in Ukrainian)
11. Topic «Pro nabrannya chynnosti novymy normatyvno-pravovymy aktamy, shcho zachipayut' prava ta interesy hromadyan» of the the official site of ministry of justice of Ukraine. Retrieved from <https://minjust.gov.ua/ua/news/category/2>
12. Sal'vya de, M. (2004). *Precedenty Evropejskogo Suda po pravam cheloveka. Rukovodjashhie principy sudebnoj praktiki, odnosjashhejsja k Evropejskoj konvencii o zashhite prav cheloveka i osnovnyh svobod. Sudebnaja praktika s 1960 po 2002 g.* Sankt-Peterburg. (in Russia)

*Стаття: надійшла до редакції 03.10.2016
прийнята до друку 20.10.2016*

**«FROM THE DAY» OR «FROM THE DAY FOLLOWING
THE DAY» OF OFFICIAL PUBLICATION: CONCERNING
THE PROBLEM OF UNCERTAINTY OF THE ENTRY
INTO FORCE OF LEGAL NORMATIVE ACTS**

N. Stetsyk

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: nazar.stetsyk@gmail.com*

The article finds inadvisable to use different formulations «from the day» and «from the day following the day» to set the date of the entry into force of normative legal acts, as well as suggests to address problems, arising from the use of such formulations.

Despite the fact, that different types of normative legal acts provides for only the phrase «from the day» for the establishing of the moment of the entry into force of normative legal acts, subjects of lawmaking activity provides for not only the phrase «from the day», but also the phrase «from the day following the day» in operational prescriptions of some normative legal acts.

This differentiation and inconsistency are considered to be not scientifically justified and violate the principle of legal certainty, since it leads to inconsistent establishing of the moment of formal binding action of legal regulations.

One established, that there were the moments of the entry into the force of the laws of Ukraine, specified on the official website of the Verkhovna Rada of Ukraine, some of which used the phrase «from the day», while others – «from the day following the day» of official publication, that were different in one day.

Although the length of one day is not significant, but it is important for legal regulation of social relations, since it can significantly affect the occurrence, change or termination of subjective rights and legal obligations of the participants of social relations.

One proved, that the moments of the entry into force of the laws of Ukraine, indicated in the day of official publication on the official site of the Verkhovna Rada of Ukraine, could not guarantee the presumption of the knowledge of laws.

One also proved, that the moments of the entry into force of the laws of Ukraine, indicated in the day of official publication on the official site of the Verkhovna Rada of Ukraine, could lead to retroactive operation of their provisions.

One revealed, that the information on the official sites of the Verkhovna Rada of Ukraine and the Ministry of Justice of Ukraine is inconsistent with the general rules of the establishing of the moments of the entry into the force of different normative legal acts.

To solve these problems one suggested to use as a unified only the formulation «from the day», which, according to the general rules of the calculating of periods of time, meant mandatory beginning from the day following the day of official publication or from the day following the circumstances, connected with the entry into the force.

One proved, that the unified formulation «from the day» would eliminate the problem of violation of the presumption of knowledge of legislation, overcome the possibility of retroactive operation of its prescriptions and thus contribute to legal certainty for the recipients of normative legal acts.

The article used tables, which contained the examples of differentiated establishing and indication of the moments of entry into the force on the official website of the Verkhovna Rada of Ukraine, as well as the examples of propositions of unified establishing and indication of the moments of the entry into the force in accordance with the general rules of calculating of periods of time.

Keywords: lawmaking activity, quality of law, operation in time, temporal force.